

Bezbožnička odgoja u sovjetskoj Rusiji

Povijest, metode, uspjesi.

U ODGOJI opetuje se često pripovijest o kokoški, što je izlegla pačice. Odgojitelj uvijek nastoji, da u učenicima reproducira sebe. On gleda na svaki način, da ih odgoji po načelima, za koja je uvjeren, da su prava i istinita. Ali učenici se dadoše na plivanje. I eto tragedije »otaca i djece«, eto sudara, što razdvaja stara pokoljenja od novoga.

Neosporiva je činjenica, da svaka odgoja utiskuje djeci posebno obilježje. Samo što odgojna načela još nedostaju, da se sa sigurnošću unaprijed odredi i konačni rezultat.

Bezbožnička odgojna načela i metode izloženi su u školskim knjigama i programima. Tako nam je moguće točno govoriti o ideološkom »blagu«, što ga sovjetska mladež prima za put kroz život. Odgoja daje ipak samo prvi poriv. Daljne gibanje ne slijedi više pravcem, nego krivuljom, koju je gotovo nemoguće proračunati. Nemoguće je naime svesti na jednu točno određenu formulu sve nepoznate elemente, što utječu na to gibanje. Ideologija skreće s puta, čim se sudari sa stvarnošću, koja se ne da uhvatiti ni jednoj čistoj teoriji. Tako se životno gibanje odvija u krivulji. A ta je krivulja veliki upitnik. Jer i tu je lakše stavljati pitanja, nego dati točne odgovore.

Povijest bezbožničke odgoje vrlo je poučna. Čak su i njezini nedostaci katkada poučniji od uspjeha.

Bezbožnička odgoja prošla je mnoge etape.

Odmah poslije svog nastupa prekinula je sovjetska vlada sve veze između Crkve i države.

25. listopada (7. studenog) 1917. preoteli su boljševici vlast: 23. siječnja 1918. izišao je već dekret o rastavi Crkve od države te rastavi škole od Crkve. Time je svećenstvu oteto svako pravo sudjelovati u odgoji. Vjerska je obuka zabranjena u svim kako državnim tako i privatnim školama.

Program sveruske komunističke stranke veli:

»Što se tiče vjere komunistička se stranka ne zadovoljava s dekretom o rastavi Crkve od države i škole od Crkve, što su već učinili i buržuji u svim

svojim programima. Buržoazija je naime nesposobna da vodi tu borbu do konačne pobjede, jer vjerska propaganda ima toliko stvarnih veza s kapitalom. Stranka se bori za potpuno uništenje svake veze između klase pijavica i vjerske propagandističke organizacije. Tako će stranka olakšati oslobođenje radnika od vjerskih predrasuda i u velikoj mjeri pomoći organiziranju protivuvjerske propagande.«

Taj program nastavlja:

»Komunistička se stranka ne zadovoljava rastavom Crkve od države i škole od Crkve. Ona zahtijeva, da sovjetska škola postane organom ideološkog, odgojnog i organizacijskog utjecaja proletera na poluproleterske i neproleterske radničke mase, da bi tako odgojila pokoljenje, koje će biti sposobno da konačno podigne komunizam.«

Te dvije rezolucije jesu stupovi, na kojima počiva zgrada bezbožničke odgoje.

Praktički počeo se ovaj program provoditi u vrijeme građanskog rata i borbenoga komunizma, kad je u školama sve zapinjalo, kad nije bilo dovoljno učitelja, i kad učitelji, što su još poučavali, nisu mogli i nisu htjeli voditi protivuvjersku propagandu, jer su bili još suviše srasli sa starom religioznom školom carske Rusije.

Radi toga je eto protivuvjerska odgoja za prvih godina sovjetske vladavine nosila više neki negativni značaj: sovjeti su izbacili vjeru iz škole i nastojali da metnu pouku na materijalističke principe. Ali prave bezbožničke odgoje nije još bilo. Protivuvjerska propaganda u školama nije još bila obvezatna. Nju su vodili dobrovoljci: profesori, komsomolci, komunističke ćelije i to izvan škole i više među roditeljima, nego među djecom.

To je period nereligiozne odgoje.

Istom kad se svršio građanski rat, započese sovjeti reorganizirati školu. Pojaviše se čete proleterskih profesora. Vjeru isključije iz novih školskih knjiga i programa, a njeno mjesto zauzeše elementi dijalektičkog materijalizma. Tako su godine 1923.—1925. bile period prvog cvjetanja protivuvjerske škole.

No odmah zatim nastupi period padanja.

Revolucija nije uništila Crkve. Ona ju je samo smela. Ito ne toliko progonstvima, koliko svojim grozničavim građenjem nekog novoga života. Crkva je ušla u taj život kao nešto tuđe, jer je cijeli životni poredak, s kojim je ona bila kroz stoljeća tako usko povezana, bio u jedan hip smrvljen, a na njegovo mjesto došao novi poredak sagrađen u posve novom stilu.

U god. 1925.—1926. snadoše se ipak Crkva i vjerske organizacije. One počеше stvarati oko sebe nove životne oblike. I osjetivši pod nogama čvrsto flo započеше oni protivunavalašću opirući se nastojanjima »bezbožaca«.

Ponajprije poče ogorčena borba o djecu.

U toj borbi poče Crkva prihvaćati metode »bezbožaca«. Uz

aktivno sudjelovanje djece kod vjerskih čina svećenici pokrenuše naučne tečajeve, dječja skloništa, izlete, tečajeve fizičke kulture, religiozne predstave. Njezina je parola bila: »Pokršćanjenje djece«. Za ustuk »Komsomolu« — komunistička mladež — osnovaše »Kristomol« — kršćanska mladež. Muslimani i Židovi dadoše se također marljivo na rad.

Vjerska propaganda postajala je sve intenzivnija oko škola, gdje je protivuvjerska odgoja sve više gubila na terrainu. Prema anketama samih »bezbožaca« 60—70 % daka bilo je religiozno. Na vjerske blagdane predavali su profesori u gotovo posve praznim školama, jer je na te dane dolazilo u školu jedva 15—30 % daka. Bilo je pače i rijetkih slučajeva, gdje se u školi na blagdane demonstrativno nije pokazao ni jedan učenik. Vjerska je propaganda prodirala u škole. Tu se stvoriše potajni vjerski kružoci. Djeca su postajala vjerskim propagandistima. Tako na pr. u tvornici Baskalov u Moskvi skupiše djeca preko 300 potpisa proti zatvaranju jedne crkve. U tvornici »Komunistička predstraža« (Undol) skupljala su komunistička djeca novac za gradnju jedne nove crkve.

Kad se god. 1925.—1927. već činilo, da su protivuvjerski redovi dosta uskolebani, jedan ih novi udarac iznutra ozbiljno zdrma. Komisarijat za javnu obuku (Narkompros) izdade upute za »Nevjersko poučavanje u školama prvoga stupnja«. U tim se uputama nalazila i jedna dvolična rečenica: »Nije potrebno posebno nastojati, da se među djecom širi bezboštvo.« Tako su te upute i opet potvrdile nevjersku obuku, iako je taj princip po sudu »bezbožaca« odbačen već god. 1925. Stoga su mnogi te upute smatrali uzmakom protivuvjerskog fronta.

No Narkompros nije nikako htio s tim uputama najaviti uzmak. One su imale samo malo obuzdati pojedinačne »bezbošce«, koji su u svom oduševljenju često išli predaleko i radili prežestoko. Osobito su »crveni Božić« i »bezbožnički Uskrs« svojim bogohulnim priredbama vrijeđali osjećaje vjernikâ i mjesto da ih uzdrmaju u vjeri, oni su ih još više u njoj utvrđivali. Upute Narkompros-a imale su na oku i novi, vrlo opasni pokret. Učitelji »bezbožničkih škola« izjavili su naime, da staru vjeru ima zamijeniti nova: komunizam. Ta izjava zadala je materijalizmu smrtni udarac, jer bi dala komunizmu neko idealističko obilježje. Stoga je Narkompros nanovo naglasio načelo nevjerske pouke i to »vođen potrebom, da prekine sa svakom vjerom i da ukloni svaku poredbu socijalizma s vjerom«.¹

Pravo načelo nevjerske obuke tumačili su »bezbošci« ovako:

»U protivuvjerskoj propagandi mora komunistička stranka postupati vrlo obzirno i razborito. Program stranke traži, da se u protivuvjerskoj propagandi ima izbjegavati sve, što bi vrijeđalo vjerske osjećaje vjernikâ. Protivni postu-

¹ N. Kroupskaja, »Révolution et Culture«, br. 15, 1928.

pak pomogao bi samo utvrđivanju vjerskog fanatizma. Ali to ne znači, da je stranka prema vjeri neutralna. Ona naprotiv traži — to stoji i u njezinom programu — protivuvjersku propagandu u velikom opsegu. Komunistička stranka i sam Lenjin vodili su uvijek nepomirljivu i ogorčenu borbu proti svakom pokušaju, da se vjera prilagodi modernim prilikama. Naprotiv, želeći prekinuti sa svakom vjerom, izjavljuju oni, da ljudi moraju postati borbeni bezbošci, neumorno se boriti i širiti protivuvjersku propagandu.«²

»U škole se može uvesti protivuvjerska obuka, kad isčezne vjera, a s njom i reakcijski utjecaj njezin na učenike. Ako su naše škole prvih godina nakon listopadske revolucije stajale na nevjerskoj osnovici, bila je to *samo taktika* naše borbe proti vjeri. Ta se borba ne smije istovjetovati s nevjerskom obukom. Ističemo još jednom: nemoguće je naše držanje prema vjeri u školama nazvati bez daljnje nevjerskim držanjem . . . Naša taktika nije ni u tom periodu nikakala mogućnosti ni potrebe protivuvjerskog rada u školama.«³

Borbu su započeli u proljeće 1927. učitelji »Bezbožničke škole« u Zamoskvorocki kod Moskve. Oni svratiše pozornost N a r k o m p r o s - a na jedno stanje protivuvjerskih redova. Zahitjevali su, da se nevjerska obuka zamijeni s protivuvjerskom.

Tu borbu podupriješe »Savez bezbožnika« i »Učiteljski Vjesnik«. Štampa »Bezbožac« otvori paljbu. 27. studenog 1927. održala se u Središnjem domu prosvjetnih radnika u Moskvi velika skupština. Od veljače do svibnja 1928. izdavao je »Učiteljski Vjesnik« anketu o toj stvari.

Borba proti načelu nevjerske obuke trajala je cijelu godinu dana. Dok su jedni zvali takvu odgoju nepolitičkom, dotle su njezini branitelji isticali, da »nije potrebno boriti se proti vjeri, koja i onako umire« i da »bismo protivuvjerskom odgojom mogli od djece već po prirodi ateista, koji ne vjeruju, napraviti vjernike.«

N a r k o m p r o s se duго skanjivao. Među njegovim vođama prevladavalo je mišljenje, da protivuvjerska odgoja nije potrebna u osnovnim školama sve do dobi, u kojoj djeca počinju shvaćati vjeru kao socijalni faktor. Radi toga predložise, da prvi, drugi, treći i četvrti razred imaju zadržati nevjersku pouku, a prava protivuvjerska odgoja da ima početi istom petom godinom učenja.

No ljeti 1928. prihvati N a r k o m p r o s konačno odluku, da protivuvjerska odgoja ima zamijeniti dosadašnju nevjersku u svim školama.

Zato izradiše programe za pripravu učitelja i za protivuvjerske kružoke po školama. Te programe razaslaše za pokus organizacijama mjesnih učitelja.

U ožujku 1929. objavi N a r k o m p r o s metodološku uputu o protivuvjerskoj obuci.

Ta je uputa počivala na dva načela:

² Nije li taj cijeli paragraf jedna kontradikcija u terminima?

³ »Quinze Ans de Sans-Dieuisme Militant«, Moskva, 1932.

1. uska suradnja protivuvjerskog rada s prosvjetnim sistemom;
2. protivuvjerski rad među djecom u klubovima i specijalnim kružocima.

Svrhu protivuvjerske obuke odredili su »bezbošci« ovako:

»Svrha škole jest da prožme cijeli prosvjetni sistem protivuvjerskom propagandom. Protiv starih običaja, koji su u djeci budili vjerski mentalitet, škola ima da stvori zdrave životne preduvjete, među kojima su najvažniji: odgoja djece u duhu kolektivizma i pouzdanja u vlastite sile. Protivuvjerska obuka ne može biti tek protivuvjerska propaganda. Ona se sastoji u točno preciziranom vodstvu i organizaciji našega školskoga sistema i mora se početi od malih nogu.

Potrebno je istaknuti još jedno vrlo važno načelo.

Prvotnu namjeru, da se protivuvjerje uvede kao poseban predmet u školski program, zbacili su Narkompros i sami »bezbošci«. Specijalne studije protivuvjerja vode se u privatnim kružocima, u kojima sudjeluju samo oni đaci, koji se za taj problem napose zanimaju. Školski programi ne predviđaju dakle posebne »satove bezboštva«. No zato se svi školski predmeti tumače u protivuvjerskom smislu. Protivuvjerski elementi postaju integralni dio svakoga školskog predmeta. Učitelji nastoje, kako bi protumačili sve stvari u marksističko-lenjinskom duhu i tako utisnuli u dušu učenicima materijalističku ideologiju. Sovjetski pedagozi smatraju osobito politehničku u školu jakim oružjem u provođenju protivuvjerske obuke.

»Politehnički rad i odgoja«, pišu oni, »proširuju uvelike spoznaju daka o prirodnim silama te ih upućuju, kako će tim silama zavladati. A to izgrađuje solidno tlo za protivuvjersku materijalističku odgoju. U politehničkoj školi nauče učenici naći pravi smisao socijalnih pojava i smatrati vjeru moću neprijateljske klase.«

Za ojačanje protivuvjerskog rada izvan škole osnovaše za više razrede školâ ćelije »Savez a b o r b e n i h b e z b o Ź a c a«, a za najmlađe »Bezbožničku mladež«. Na isti način pokrenut je protivuvjerski rad i među djecom, što još nisu za školu, i među roditeljima.

Školska godina 1928/1929. bila je prva godina protivuvjerske obuke u svim školama sovjetske Rusije. Ispočetka je bilo još mnogo poteškoća: nije bilo dosta protivuvjerskih školskih knjiga, a osjećao se i veliki bilo pasivni bilo aktivni otpor učitelja. Ipak za vrijeme školske godine nije se slavio u školama ni Božić ni Uskrs. Nedjeljni počinak prenosio se na koji drugi dan u tjednu.

U školskoj godini 1929/1930. uvedena je protivuvjerska obuka i u škole narodnih manjina. U svibnju 1930. sazvan je u Moskvu prvi svesovjetski kongres »Mla d i h b o r b e n i h b e z b o Ź a c a«. Ali u jesen iste godine nastupi nova kriza.

Pri uvođenju protivuvjerske obuke razmahala se borba za kolektivizaciju, koja se od jeseni 1929. do ožujka 1930. živo na-

stavila. U to vrijeme latiše se ekstremni elementi u svojoj revnosti brutalnih administrativnih sredstava proti vjeri. Crkve su se rušile sve od reda, zvona se skidala, zatvaranja i strijeljanja svećenika na dnevnom redu. U mnogim je pokrajinama prevladalo mnijenje, da će vjeru srušiti direktnim progonstvom. No rezultati te borbe nisu bili po »bezbošce« baš sjajni. U narodu poraste ogorčenje, i seljaci počеше ostavljati »kolhoze«, gdje su »bezbošci« uništavali vjeru s posebnom silovitošću.

Centralni odbor komunističke stranke bio je prisiljen da ekstremiste stjera u red. On navijesti rat »ispadima na lijevo«. Naredbom od 15. ožujka 1930. izričito zabrani svaku silu u borbi proti vjeri.

Mnogi su »bezbošci« tumačili tu naredbu kao potpuno odustanje od protivuvjerske propagande. U mnogim su mjestima pače zatvorili ćelije »Saveza bezbožaca«.

Te se trzavice osjetiše i u školi. Protivuvjerski je rad nešto popustio. Dačke ćelije »bezbožaca« izumriješe. S druge strane vjerska propaganda nanovo oživi, i mnogi potajni vjerski kružoci počеше opet s radom u školama.

U siječnju i veljači 1931. uzvrpolji se bezbožnička štampa. »Bezbošci« se počeli opet okupljati. U ožujku 1931. pokrenut je list »Mladi bezbožac«.

Centralni odbor komunističke stranke izda 5. rujna 1931. nove odredbe za osnovne i srednje škole. U odgojni sistem definitivno uvedu načela politehničke i protivuvjerske odgoje.

Te su naredbe provedene u praksi u školskim godina 1931/32., i 1933/34. Protivuvjerska obuka postala je temeljem odgoje u S. S. S. R.

»Djeca su budućnost poleterske diktature.«⁴

»Na djeci je da podignu konačno komunizam.«⁵

»Glavna svrha protivuvjerskog rada u školi jest odgoja pokoljenja, koje će biti kadro konačno uvesti komunizam.«

To su načela i parole. Protivuvjerska odgoja samo je jedan način za njihovo ostvarenje.

Drugi način ostvarenja tih načela jest protivuvjerski rad među mladeži, što je već ostavila školu. Tu zauzima prvo mjesto K o m s o m o l — komunistička mladež — koja tvori predstražu sovjetske mladeži. Komsomol je dobro organiziran i ima točno određenu ideologiju.

U vrijeme građanskog rata Komsomol se vrlo malo bavio protivuvjerskom propagandom, jer je bio previše zaokupljen ratom.

Lenjin je god. 1920. odredio cilj Komsomola ovako:

⁴ Program Komunističke omladinske internacionale.

⁵ Program komunističke stranke u S. S. S. R.

»Svrha je Omladinskog Saveza organizirati svoj praktični rad tako, da ta omladina okupljena, organizirana i poučena uzmožne uzgajati samu sebe i sve one, koji je priznaju svojim vođom tako, kako će moći uzgojiti komuniste.«

Prvo važno protivuvjersko djelo Komsomola bilo je slavljenije protivuvjerskog Božića god. 1922. Crvene su krabulje stupale ulicama, palila se »crvena božićna drvca«, predstavljali se protivuvjerski komadi.

To je bio bučni i prostački »napadaj na nebo«. Rezultat je bio zapravo negativan, jer je komunistička mladež svojim bogohulnim nastupom povrijedila vjerske osjećaje i još ih utvrdila mjesto da ih razori. Radi toga su napadaji kasnijih godina pošli novim putem. Maškare, ophodi oko crkava, a osobito prekidanje vjerske službe pjevanjem prostačkih pjesama biše zabranjeni. Svrhom protivuvjerskog rada Komsomola proglasiše: odgoju mase i propagandu materijalizma.

Ponajprije započe temeljito čišćenje samoga Komsomola. One članove, koji se još nisu posve otresli vjere, predvedoše pred sud njihovih drugova. Evo jednog takvog suda:

1923. Dvorana je nabijena. Prisutni su mnogi stariji radnici i radnice. Optužba glasi: »Drug Zulin, aktivni član Komsomola, član ureda jedne ćelije, oženio se po vjerskom obredu. Tim je on diskreditirao Komsomol pred mladeži, koja ne pripada stranci, i prekršio 29. paragraf ustanova.« Poslije preslušavanja pročitana je osuda: »Radi zločinstva osramoćenja Komsomola i radi prekršaja pravila Zulin se isključuje iz Komsomola.«

God. 1927. započeo je Komsomol s radom u industriji i poljodjelstvu. Protivuvjerska propaganda je dio toga ekonomskog rada. Komsomol organizira na vjerske blagdane javne radove. Na VIII. kongresu Komsomola priklonjena je osobita briga protivuvjerskoj propagandi. Jedan odaslanik Centralnog odobra Komsomola postao je članom permanentnog odbora »Saveza borbenih bezbožaca«.

Nastupom »Pjatiljetke« organizira Komsomol pjurišne odrede »bezbožaca«. Revno sudjeluje kod kupljenja milodara za izgradnju podmornice »Borbeni Bezbožac«. Vodi protivuvjerski rad na selu.

Ali u zadnje vrijeme tuži se bezbožnička štampa neprestano na Komsomol. A to nas dovodi do glavnog pitanja, koje nas zanima.

Protivuvjerska odgoja u školama, rad »Saveza borbenih bezbožaca« među djecom i mladeži, protivuvjerski rad Komsomola — to su nastojanja, da se mladež učini bezbožnom, to je ideološka hrana, što se pruža mladeži, to je prvi poriv odgoje za put kroz život.

A rezultati tih nastojanja?

Je li sovjetska mladež postala »bezbožnom«?

Definirajući u nekoliko riječi mentalitet više milijuna ljudi, potrebno je u prvom redu istaknuti vrlo relativan karakter takve konstatacije.

Ruska je mladež mnogobrojna i vrlo različita. Među njom ima mnogo svakojakih pokreta.

Najprije stoga odredimo svoje područje. Ovdje ćemo promatrati samo predstražu sovjetske mladeži, koja najviše sudjeluje u protivuvjerskoj propagandi, koja predočuje novi ljudski tip, što ga hoće da stvore komunistička stranka i sovjetska vlada.

Promotrimo dakle uspjeh i neuspjeh protivuvjerske odgoje samo kod te komunističke mladeži.

Od 19 milijuna ljudi i žena, što su uposleni u ruskoj industriji, 6,266.000 pripada mladeži. Ona zaprema vrlo važna mjesta. Tvornice »Pjatiljetke« sagrađene su njezinim aktivnim sudjelovanjem, a često i pod njezinim vodstvom.

Ta je mladež komunistička. Svaki pokušaj povratka staromu i kapitalističkom režimu suzbili bi snjesta predstavnici te mladeži.

Jesu li — taj naraštaj »bezbošci«? — Da i ne! U svakom slučaju valja priznati, da su »bezbošci« uspjeli samo donekle.

Između mnogih svjedočanstava poslužit ću se samo jednim, što ga je dao jedan američki radnik, koji je bio poslan kao savjetnik jednom velikom sovjetskom pothvatu. To je svjedočanstvo vrlo naklono.

Već kod prvog mog susreta s mojim mladim pomagačima — piše g. Ward — mogao sam utvrditi njihovu ljubav prema strojevima, veliko oduševljenje za vlastiti rad i za vlastitu konstrukciju. A vjerujte mi: sve su to bili vrlo mladi ljudi. Kroz duge godine svoje prakse nisam nikada imao posla s tako mladim radnicima. Moram priznati, da sam se u prvi čas malo i bojao. Ta kako će ta nezrela mladež raditi s kompliciranim mehanizmima?! Ti sigurno ne će ništa shvatiti. Oko mi pade na jednog dječaka, za kog se činilo da ima najviše petnaest godina. Mislio sam, da me ne će nitko shvatiti niti pitati za upute. No gle! Na me navali kiša pitanja. Nisu mi dali ni časka da odahnem, povlačili su me za kaput. Upravo su me bombardirali sa svojim neodredenima »zašto?«. Zanimali su se za svaki šarafić, za svaku spojnicu na stroju, kod kojega su imali raditi. Tada sam prvi put razumio razliku između kapitalističkog režima i režima zemlje, u koju sam došao. Tu se radnik potiče, da prouči stroj; svatko ima ne samo pravo, nego i dužnost da sazna sve tajne mehanizma. Tu ne će nitko da bude dvonožni stroj, koji automatski obavlja jednostavni posao, već živi čovjek, koji se zanima za stroj, koji radi savjesno i po određenom planu.

Kao nastavak mog drugovanja s tim momcima, mogao sam se uputiti u njihov socijalni i osobni život. Osobni, velim, a ne individualni. Jer odijeljeni pojedinac nema u njihovim očima mnogo važnosti. Njih više privlači riječ »komuna«.

To zanimanje potječe od novoga položaja, što ga zauzima ta omladina u socijalnom životu.

Dvadesetgodišnji momak Birger disputira s američkim specijalistom Winterom, Wardovim kolegom:

»Winter je bio nezadovoljan, što mi govorimo o S. S. S. R. samo dobro, a o Americi samo zlo. Jednog se dana naljuti pa reče:

»Druže, vi nemate ništa. Ja sam radio 30 godina u Americi. Tamo ima i cipela i kaputa, a sve bez dugih redova čekalaca pred magazinima.« I Winter upre prstom u Birgerove poderane cipele. Birger mu odgovori:

»Istina, nama manjka još mnogo stvari, ali mi smo gospodari svoje zemlje. Ja sam gospodar svoje radionice i svojega stroja. A u Americi su radnici robovi, iako imaju dobre cipele.«

Ta zgoda odsijeva sliku sovjetske mladeži. Ista nam se energična lica smiješe na stranicama njihovih autobiografija i sovjetskih romana.

Ta je omladina energična. Ona čezne za radom. Ona čezne za poukom. Ona je praktična i na osobit način realistička.

Realizam je, čini se, glavna oznaka te omladine. »Intelektualizam«, »rafinirana kultura« za nju su pogrde. Ona misli realnim pojmovima: »Pjatiljetka«, tvornice, S. S. S. R., ostvarenje plana u postocima.

Politehnička je odgoja urodila svojim plodovima. No ona je dala samo dio od onoga, što su »bezbošci« od nje očekivali.

Religija, vjera u Boga, idealistička filozofija, sve je to protjerano iz svakidašnjeg života mladeži. Njihove glave ne taru ti problemi. Oni su spremni prihvatiti dijalektički materijalizam kao osnovicu svoje ideologije.

Ali ako ih je politehnička odgoja i učinila »bezbošcima«, ona je tim ujedno uništila svaku mogućnost da iz njih učini »borbene bezbošce«. U tom smjeru bezbožnička odgoja nije uspjela.

Realizam je pomaknuo središte zanimanja mladeži. Teorija i apstrakcija izgubili su za nju svaku privlačljivost. Omladina je i previše zaokupljena izgradnjom praktičkog života a da se upusti u ideološke spekulacije.

Čisti »borbeni bezbošci« pripadaju starom pokoljenju ruskih intelektualaca, kojemu su realnim bili teorijski problemi, koje je bilo spremno zavaditi se radi apstraktnih problema. Sovjetska je mladež suviše užurbana. Radi toga nema u nje oduševljenja za protivuvjersku borbu. Njihov stav prema vjeri mogao bi se izreći riječima Evandjelja: »Pustite mrtve da pokopaju mrtve svoje«. Mladež nema vremena da se zaustavi. Prolazi pjevajući pokraj onoga, što smatraju grobljem vjere, idu u tvornicu, na vježbu, u školu.

Još jedna važna činjenica.

»Bezboštvo« staroga pokoljenja razvilo se u vrijeme, kad je pravoslavna crkva bila povezana s carstvom, kad je bilo lako uspostaviti veze, što su već postojale između »starih vjernika« i bogatih moskovskih trgovaca, kad su članovi vjerskih sekta, poticani od velikih američkih kapitalista, stajali u vezi sa svojom braćom u inozemstvu. U borbi, što se vodila u Rusiji prije listopada 1917., vjera nije bila na strani revolucije. Stoga su revolu-

cionarci, pogotovu kad su oni bili i materijalisti, našli dosta primjera, da dokažu svoju tezu, da je »vjera kapitalistički opijum naroda«. Oni su se priučili gledati u svećeniku svoga neprijatelja, istotako kao u slobodnom posjedniku, u industrijalcu ili u policajcu. Ta je stara mržnja još uvijek u njima živa.

Za mladež je sve, što je opstojalo prije god. 1917., jedna velika praznina. U nekim odsjecima vremena vrijedi petnaest godina isto toliko, kao sto godina u koje drugo vrijeme. Može li se danas govoriti o »protivrevolucijskoj ulozi vjere«?

Crkve su siromašne. One su proletarizirane. Nemaju nikakve veze s protivrevolucijskim silama ni u zemlji ni izvan nje. One su lojalne prema novom režimu.

Stoga eto mladež ne prihvaća više tezu da je »Crkva protivu-socijalna moć«. U svojoj blizini ne vidi ona konkretnih primjera, koji bi tu tezu dokazivali. U njih nema revolucijskog osjećaja u protivuvjerskoj borbi. Svu svoju revolucijsku energiju uložili su u socijalističku izgradnju.

Tužbe: Komsomol ne potpomaže »Savez borbenih bezbožaca«, Komsomol je previše popustljiv prema vjernicima, postaju u protivuvjerskoj štampi sve češće.

Da protivuvjerski front među mladeži ne stoji baš sjajno, dokazuje i jedna druga činjenica.

1932. god. brojio je »Savez borbenih bezbožaca« 5 i po milijuna članova.

Prema planu morao je taj broj do konca 1933. narasti na 8 milijuna, do konca 1934. na 10 milijuna, do konca 1935. bilo bi ih oko 13 milijuna, do konca 1936. 17 milijuna, do konca 1937. 22 milijuna.

Taj se nagli porast predviđao radi toga, što bi tih godina imao svršiti nauke toliki broj učenika, koji su primali protivuvjersku obuku od prvoga svog razreda.

Takova su bila predviđanja toga plana.

Sve do 1932. objelodanjivao je »Savez borbenih bezbožaca« redovito statistiku o porastu članova. No poslije 1932. ne pokazuje se više ni jedna statistika! Zadnji službeni broj članova jest još uvijek 5 i po milijuna od 1932.!

Razlog je očevidan: broj bezbožaca ne raste. Đaci ostavljajući škole ne upisuju se u »Savez bezbožaca«.

Sovjetska se mladež, kao i drugdje po svijetu, neprestano razvija. Ona se pače još brže razvija u zemlji, gdje je sve u grozničavom preokretu. Sovjetska mladež ne će ostati ni ubuduće na istoj točki. Kojim će smjerom poći? Čovjek bi morao biti prorok, kad bi htio to unaprijed sa sigurnošću reći.

No jedna je stvar sigurna: objektivnih premisa o prelazu te mladeži među »B o r b e n e bezbošce«, kakvi su oni, što pripadaju staroj generaciji »bezbožaca«, koji su u Crkvi gledali neprijateljicu socijalnog i političkog novog života — tih premisa nema.

N. Klépinine.